

ЧОРНОМОРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ПЕТРА МОГИЛИ

Ісапчук Юлія Вікторівна

УДК 821.112.2(436)-3Бахман.09

**ДИХОТОМІЯ ПРОВІНЦІЇ ТА МЕТРОПОЛІЇ
У ПРОЗІ ІНГЕБОРГ БАХМАН**

10.01.04 – література зарубіжних країн

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук

Миколаїв – 2016

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі зарубіжної літератури та теорії літератури Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор філологічних наук, професор
РИХЛО Петро Васильович,
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича,
професор кафедри зарубіжної літератури
та теорії літератури.

Офіційні опоненти: доктор філологічних наук, доцент
МАЦЕНКА Світлана Павлівна,
Львівський національний університет
імені Івана Франка,
доцент кафедри німецької філології;

кандидат філологічних наук, доцент
ОРЛОВА Марина Олександрівна,
Черкаський державний технологічний університет,
доцент кафедри романо-германської філології та перекладу.

Захист відбудеться «17» травня 2016 р. о 10 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 38.053.04 в Чорноморському державному університеті імені Петра Могили (54003, м. Миколаїв, вул. 68 Десантників, 10).

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Чорноморського державного університету імені Петра Могили за адресою: 54003, м. Миколаїв, вул. 68 Десантників, 10.

Автореферат розісланий « » квітня 2016 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої
ради

О. О. Старшова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Опозиція центру та периферії передбачає протистояння двох полярних і водночас взаємодоповнюючих понять. Як правило, стосунки між ними полягають у культурно-цивілізаційній та соціально-історичній опозиції між метрополією або імперією і провінцією, столицею та периферією, містом й селом, що характеризуються протилежними аксіологічними системами.

У дисертаційному дослідженні ми послуговуємося терміном метрополія у сенсі столиці, що характерно для німецькомовного культурного ареалу, при цьому виключаючи колоніальні конотації, які викликає це поняття у сучасному постколоніальному світі. Дунайська монархія з багатокультурними та полімовними традиціями різноманітних провінцій ніколи не усвідомлювала себе колоніальною державою. Відповідно суверенна Австрія як спадкоємиця Габсбурзької держави не розглядається як імперія, позбавлена своїх володінь, а демонструє зв'язок через культуру, літературу, історію зі своїми колишніми землями, що входять до складу суверенних європейських держав.

Літературознавець Г. Гьоллер наполягає на необхідності дослідження австрійської літератури після 1945 р. крізь призму специфічної «констеляції» метрополії та провінції. Прикметно, що він це розглядає у контексті біографії Інгеборг Бахман.

У центрі нашого дослідження – прозова спадщина видатної австрійської письменниці ХХ ст. І. Бахман (1926–1973) у дотуку до популярного у західній гуманітаристиці напрямку «просторовий поворот» (spatial turn) і не менш актуальної загальної теорії часопростору, а також нового зацікавлення творчістю авторки у топографічному руслі. Проблематика простору для авторки є одним з ключових і комплексних понять, зважаючи на номадичний стиль життя письменниці та протагоністів її творчості. Дослідники творчості І. Бахман упродовж останніх десятиліть фокусують свою увагу на просторовій тематиці її текстів. Варто назвати ґрунтовні розвідки передусім зарубіжних літературознавців З. Вайгель, В. Гурло, К. Гюртлер, К. Крилової, Е. Ліндеман, Г. Нагі, Е. Шлінзоґ, А. Штоль, Б. Ягов.

Необхідно також наголосити на вивченні творчості письменниці у вітчизняному літературознавстві. На сьогодні в Україні захищено 2 кандидатські дисертації, повністю присвячені окремим аспектам творчості письменниці: у 2012 р. з літературознавства – «Самоідентифікація як особистісний і філософський дискурс у прозі Інгеборг Бахманн» (Д. Мельник) та у 2013 р. з мовознавства – «Жанрово-стилістична домінанта оповідань Інгеборг Бахманн» (О. Складенко). Висвітлення львівською дослідницею Д. Мельник проблематики ідентичності авторки важливе для адекватного прочитання біографічних елементів у прозі письменниці. Крім того, ми зверталися до розвідок у просторовому ракурсі провідних українських літературознавців Л. Цибенко та Т. Гавриліва, а також загальних напрацювань Д. Затонського, у контексті музичного мистецтва спиралися на дослідження С. Маценки, у дотуку до малої прози – на праці І. Зимомрі та В. Теслі.

Незважаючи на досить пильну увагу до постаті письменниці з боку германістів, все ж недослідженою лишається авторська рецепція та інтерпретація дихотомії австрійської провінції та метрополії. Зауважимо, що, попри періодичну зміну місця проживання (з більш-менш постійним перебуванням в Італії), у полі зору

письменниці завжди стосунки всередині австрійського суспільства, з локалізацією як у центрі, так і на периферії країни. В одному з інтерв'ю І. Бахман стверджує, що відчуває впевненість тільки тоді, коли вона пише або про Відень, або про австрійську провінцію. З наведеними міркуваннями пов'язана **актуальність обраної теми.**

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що зроблена спроба по-новому прочитати прозові тексти І. Бахман у часопросторовому зрізі з акцентом на культурно-історичних умовах формування австрійської державності після завершення Другої світової війни. Уперше в колі проблематики вітчизняного літературознавства розглянуто прозу письменниці в аспекті осмислення дискурсу міста, зокрема Відня та Клагенфурта. В дихотомічному аспекті проаналізовані відносини між локусами всередині конкретного топосу: Каринтія й Клагенфурт. Окреслено типологічні риси бінарної опозиції провінції та метрополії у контексті специфіки австрійської регіональної літератури ХХ ст.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано на кафедрі зарубіжної літератури та теорії літератури Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича в руслі комплексної науково-дослідної теми «Комунікативний потенціал літературного тексту та його складових в аспекті сучасної літературознавчої методології» (номер державної реєстрації 0111U000182). Тему дисертації затверджено на засіданні вченої ради Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (протокол № 2 від 23.02.2012 р.).

Об'єктом вивчення стала прозова спадщина письменниці: збірки «Тридцятий рік» (1961), «Синхронно» (1972), три романи з циклу «Види смерті» («Реквієм за Фанні Гольдман», «Книжка Франци», «Маліна»), а також оповідання «Хрест Гондича» (1943/1944) та «Оглядини старого міста» (1971).

Предметом історико-літературного аналізу обрано особливості дихотомії «центр та периферія» в австрійській літературі ХХ ст. (за текстами І. Бахман).

Мета дослідження полягає в осмисленні художньої специфіки соціокультурного феномену «провінція та метрополія» у прозі авторки.

Мета роботи передбачила виконання таких **завдань**:

- виявити закономірності у протистоянні бінарної пари «центр та периферія»;
- окреслити урбаністичний дискурс у сучасному літературознавстві;
- продемонструвати еволюцію феномену провінції в австрійській регіональній літературі впродовж ХХ ст.;
- дослідити специфіку прозового доробку авторки у часопросторовому відношенні з акцентом на стосунках між австрійською столицею та периферією;
- осмислити авторську рецепцію Каринтії та Клагенфурта, виходячи з біографічних моментів життя письменниці у контексті австрійського духовного простору;
- простежити особливості сприйняття метрополії на прикладі післявоєнного Відня.

Теоретико-методологічною основою дослідження стали здобутки історичної поетики та компаративістики (М. Бахтін, О. Веселовський, А. Волков, Д. Дюришин, Д. Затонський, Д. Наливайко, П. Рихло, І. Тен); вивчення теорії часопростору

(М. Бахтін, Г. Башляр, Д. Замятін, Н. Копистянська, С. Ліхачов, Ю. Лотман, В. Топоров та ін.), «просторового повороту» (Д. Бахман-Медік, З. Вайгель, Й. Дьорінг, Т. Тільман, Л. Цибенко), простору спогадів (А. та Я. Ассман, В. Беньямін, М. Гальбвакс, П. Нора, Д. Робінсон, П. Рікер та ін.); провідні засади рецептивної поетики та герменевтики (Р. Барт, М. Гайдеггер, Р. Гром'як, Г.-Г. Гадамер, У. Еко, В. Ізер, Р. Інгарден, З. Лановик, О. Червінська, Ф. Шляермахер, Г.-Р. Яусс). Залучено корпус праць вітчизняних та зарубіжних вчених, присвячених міській проблематиці (М. Анциферов, В. Бернард, М. Бютор, Т. Возняк, Ю. Лотман, А. Степанова, В. Топоров, В. Фоменко та ін.), феномену провінції (О. Борзенко, О. Дирдін, Є. Ертнер, Б. Інюшкін, Л. Зайонц, В. Каганський, В. Ковальов, С. Ляхова, Н. Мекленбург, О. Розумна, К. Росбахер, Є. Сайко, О. Червінська та ін.). Враховувалися напрацювання з вивчення австрійської регіональної літератури (Г. Баузіnger, Й. Донненберг, І. Дюргаммер, Ю. Коппенштайнер, А. Кунне, Н. Мекленбург, К. Росбахер, В. Шмідт-Денглер). Спираємось на праці зарубіжних дослідників творчості І. Бахман – М. Альбрехт, П. Байкена, К. Барча, А. Гапкемайєра, Г. Гьоллера, Й. Гьоля, Д. Гьоттше, С. Леннокс, Дж. Мак-вея, Ф. Меєр-Гозау, Р. Піхля, Е. Целлер, Р. Шауніг, а також у дотуку до вивчення простору (З. Вайгель, В. Гурло, К. Гюртлер, К. Крилова, Е. Ліндеман, Г. Нагі, Е. Шлінзоґ, А. Штоль, Б. Ягов) та ін. Взято до уваги також дослідження літературної спадщини І. Бахман українськими літературознавцями (Т. Гаврилів, Д. Затонський, І. Зимомря, С. Маценка, Д. Мельник, В. Тесля, Л. Цибенко).

Методика дослідження спирається на інструментарій та практику комплексного підходу до вивчення предмета аналізу в часопросторовому контексті, а також напрацювання класичних досліджень із поетики І. Бахман.

Джерельна база досліджень – фонди Наукової бібліотеки ЧНУ імені Ю. Федьковича, Національної бібліотеки України імені В. Вернадського, Філологічної бібліотеки Вільного університету м. Берлін (Німеччина) та Інтернет-ресурс.

Теоретичне й практичне значення дисертації. Висновки та результати дисертаційного дослідження доповнюють і значною мірою оновлюють поле для подальших наукових розвідок із актуальних проблем історії австрійської літератури ХХ ст., творчості письменниці у цілому, а також провінції як літературознавчого поняття.

Матеріали дисертації можуть бути використані в лекційних курсах з історії зарубіжної літератури (з акцентом на німецькомовних літературах), спецкурсу з австрійської літератури ХХ ст., а також при написанні курсових, дипломних і магістерських робіт.

Особистий внесок дисертанта. Дисертація є першою історико-літературною науковою розвідкою в аспекті просторових, соціокультурних відношень між провінцією та метрополією, побудованою на матеріалі прозових текстів І. Бахман – однієї з найвидатніших австрійських письменниць ХХ ст. Провідний концепт дослідження – авторський.

Апробація роботи здійснювалася на аспірантських семінарах та засіданнях кафедри зарубіжної літератури та теорії літератури Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Основні положення та результати

дослідження оприлюднені в доповідях на таких наукових зібраннях: Міжнародній науково-практичній конференції «Роль искусства и гуманитарных наук в развитии международного сотрудничества и евроинтеграции» (Харків, 2009), Міжнародній науковій конференції «Поетика містичного» (Чернівці, 2010), Міжнародній науковій конференції «Мова – література – культура в контексті національних взаємозв'язків» (Бердянськ, 2011), Міжнародній науковій конференції «Гене́за жанрових форм у контексті інтермедіальності» (Чернівці, 2011), Восьмій Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Соціум. Наука. Культура» (Київ, 2012), Всеукраїнській науковій конференції «Література в контексті культурних студій» (Миколаїв, 2012), Всеукраїнській науково-теоретичній конференції «Література на пограниччі: амбівалентність, гібридність, долання кордонів» (Львів, 2012), Міжвузівській науковій конференції «Функціонування літератури в культурному контексті епохи» (XII Шрейдерські читання) (Дніпропетровськ, 2013), Міжнародному поетологічному колоквиумі «Потенціал провінції як джерело утопій» (Чернівці, 2013), Міжнародному семінарі «Utopie “der gelungenen Existenz”»: Die Suchen nach der Identität im Werk Ingeborg Bachmanns» (Черкаси, 2013), міжнародній літній школі з германістики «Фантастика як утопія та дистопія в німецькомовній літературі» (Судак, 2013), Міжнародній науковій конференції «An den Rändern der Fiktion» (Київ, 2013), Міжнародному науковому семінарі «Оповіді про глобалізацію у сучасній німецькомовній літературі» (Київ, 2013), IV Міжнародній міждисциплінарній науковій конференції «Метаморфози культури на рубеже тисячелетий: Пространство диалога» (Новосибірськ, Росія, 2014), XI Міжнародній поетикологічній конференції «Біографія як текст» (Чернівці, 2014), аспірантському колоквиумі та науковому семінарі «Теорії простору та культурно-медійні проблеми в літературознавстві» (Житомир, 2014), Міжнародній науково-практичній конференції «Рівень ефективності та необхідність впливу філологічних наук на розвиток мови та літератури» (Львів, 2015), Всеукраїнській науковій конференції «Іван Франко та регіональне різноманіття національної літератури» (Чернівці, 2015), XII Міжнародній літературознавчій конференції «Історіографія науки про літературу» (Чернівці, 2015), науковому семінарі «Сучасні драматичні тексти та теорія драми» (Житомир, 2015).

Публікації. Основний зміст дисертації викладено у 10 одноосібних публікаціях (з них 3 іноземні), що входять до затвердженого ДАК МОН України переліку наукових фахових видань, та у 5 додаткових публікаціях. Загальний обсяг – 6,2 друк. арк.

Структура дисертації зумовлена логікою викладення матеріалу: вступ, чотири розділи, висновки, список використаних джерел (366 позицій). Повний обсяг дисертації становить 251 сторінку, із них 212 сторінок основного тексту.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

У **вступі** обґрунтовується актуальність теми дисертаційного дослідження, визначено мету, завдання, предмет та об'єкт роботи, аргументуються методологічні засади дослідження, окреслюється науково-теоретичне значення та практична цінність дисертації.

У розділі 1 «Методологічні параметри провінції та метрополії у площині часопростору» простежено опозицію «центр та периферія» у теоретико-методологічному розрізі.

Підрозділ 1.1 «Опозиція центру та периферії: погляд гуманітаристики» акцентує взаємодоповнюючий характер цієї пари на основі іманентної амбівалентності її складників. Окреслено вивчення цих явищ на фоні опрацювання теми батьківщини та регіону у німецькомовній літературі (В. Аманн, Д. Бурдорф, К. Вагнер, А. Корбеа-Гойші, Н. Мекленбург, К. Мозер, К. Росбахер, В. Фішер та ін.). Простежено цю проблематику в сучасній російській гуманітаристиці з виокремленням концепту російської провінції як національного феномену, що супроводжується теоретичним обґрунтуванням загального бачення образу провінції (Є. Ертнер, М. Інюшкін, Б. Ішкін, В. Каганський, С. Ляхова, Є. Сайко, Н. Южаліна та ін.).

Висвітлено також вивчення понять центр та периферія в українському науковому дискурсі. Підкреслено роль В. Ковальова як одного з активних дослідників провінціології (нового інтердисциплінарного напрямку в гуманітаристиці). Акцентовано увагу на напрацюваннях О. Борзенка («сентиментальна провінція»), О. Пеліна (міф і провінція), О. Розумної (українська провінція як соціокультурний феномен), Т. Шестопалової (провінція в українському культурологічному дискурсі). Враховано колективну монографію «Імператив провінція», де дихотомія центру та периферії продемонстрована на різноманітних літературних зразках (Р. Дзик, С. Кирилюк, М. Лановик, В. Меньок, О. Пронкевич, О. Червінська та ін.).

Підрозділ 1.2 «Дискурс міста у сучасному літературознавстві» демонструє огляд позицій сучасних дослідників про місто, що доповнюють усвідомлення метрополії та провінційного міста як багаторівневих структур. Звернено увагу на такі концепти: «місто як історико-культурний організм» (М. Анциферов), місто, репрезентоване на основі осмислення феномену карнавалу (М. Бахтін); «місто як простір» та «місто як ім'я» (Ю. Лотман), «місто як жанр» (М. Бютор), «місто у сенсі цивілізаторської функції» (Х. Ортега-і-Гассета), «міське / літературне урочище», «місто як текст» (В. Топоров).

Простежено базові дослідження дискурсу міста у німецькомовному літературознавстві (К. Дене, В. Клотц, В. Кольшмідт, М. Тальман, К.Р. Шерпе та ін.). Окрему увагу звернено на дослідження В. Бернарда про місто та роль публіки як одного з найважливіших його рецептивних складових.

Враховано праці українських літературознавців: В. Фоменко (місто в українській літературі), Т. Возняка (феномен міста в цілому та Львова зокрема), А. Степанової (поетологія фаустівської культури як суто міського феномену), розвідки В. Агеевої, І. Вихор, Т. Гундорової, Л. Кравець, С. Павличко, І. Старовойт навколо тематики міста в контексті модернізму, дослідження локальних міських текстів О. Богданової, В. Левицького, А. Марченко, О. Харлан, а також спостереження С. Андрусів, Х. Павлюк, О. Романенко та ін.

Підрозділ 1.3 «Австрійська регіональна література ХХ ст.: генеза феномену провінція» розкриває історію формування та зміни конотації заявленого в назві об'єкта вивчення. Австрійську регіональну літературу (Heimatliteratur) розглянуто на основі умовного поділу на три етапи розвитку: 1) формування у контексті

«гайматкунст»); 2) міжвоєнний період і література «крові та землі»; 3) еволюція від регіональної до антирегіональної літератури.

Наприкінці XIX – початку XX ст. у німецькомовному середовищі активно розвивається антимодерністський літературно-мистецький рух «гайматкунст» (Heimatkunstbewegung). Наголошено на спільних і відмінних рисах «гайматкунст» у кайзерівській Німеччині та його відповідника «провінцкунст» у габсбурзькій Австро-Угорщині, де назва останнього додатково підкреслює основоположну просторову спрямованість та відстороненість від культури великих міст. Простежено перехід регіональної літератури після Першої світової війни у бік народно-патріотичного спрямування як підготовки до літератури «крові та землі» («Blut-und-Boden-Literatur»). Тексти, які не відповідають канону націонал-соціалістичної естетики, іменуються «асфальтною літературою» (Asphaltliteratur).

Акцентовано увагу на успадкуванні культурної традиції регіонального мистецтва після Другої світової війни. Із середини 1960-х рр. регіональна література, як духовна опора периферії, спотворена націонал-соціалізмом, характеризується новим етапом свого розвитку під назвою антирегіональна література (Antiheimatliteratur або Anti-Heimatliteratur). У 1970–1980-х рр. в Австрії антирегіоналізм перетворюється на лейтмотив усієї національної літератури післявоєнного періоду. На поч. 1990-х рр. антирегіональна проблематика відходить у минуле, що пов'язують із загальними процесами урбанізації та глобалізації в країні.

Аргументація принципів дослідження прозової спадщини І. Бахман розкривається у *підрозділі 1.4 «Методологічний комплекс розвідки»*. До сучасної теорії часопростору зараховано комплекс літературознавчих практик («просторовий поворот», поетика простору спогадів), об'єднаних на основі досліджень хронотопу М. Бахтіна. Метрополія та провінція розглядаються передусім як топографічні поняття, не виключаючи при цьому фактору художнього часу.

Вжито також термін «часопростір» Н. Копистянської у сенсі органічного зв'язку між часом і простором; поняття визначеного та невизначеного простору за С. Скварчинською поряд з відкритим та закритим простором у Д. Ліхачова та Ю. Лотмана; ідеї В. Топорова про просторовість тексту та простору як тексту; образ щасливого простору («топофолії») Г. Башляра, географічний простір за Д. Замятіним. Залучені ідеї напряму «просторовий поворот» (термін Е. Соя), представленого у розвідках Й. Дьорінга, Т. Тільмана та Д. Бахман-Медік. Поряд із цим З. Вайгель виокремлює «топографічний поворот» (topographical turn), який звертає увагу на конкретні місця.

Простір тлумачимо й на основі спогадів протагоністів авторки, враховуючи розвідки З. Вайгель у дотуку до роздумів про місто дитинства В. Беньяміна та А. Штоль із підкресленням естетичної категорії спогадів у творчості І. Бахман, а також інші дослідження творчості письменниці у цьому руслі (Т. Гаврилів, В. Гурло, К. Гюртлер, К. Крилової, Е. Ліндеман, Г. Нагі, Е. Шлінзог, Л. Цибенко, Б. Ягов). Послугуємося напрацюваннями Я. та А. Ассманів («культурна пам'ять»), П. Нора («місця пам'яті»), П. Рікера (спогад як точка перетинання семантики та прагматики), яким передують розвідки з теорії історичної пам'яті (М. Гальбвакс, Д. Робінсон, Ф. Йетс).

Важливим методологічним вектором у дисертаційному дослідженні виступає біографічний метод, задіяний у працях дослідників життя та літературного спадку І. Бахман (П. Байкена, К. Барча, А. Гапкемайера, Г. Гьоллера, Й. Гьоля, Дж. Мак-вея, Ф. Меєр-Гозау, Р. Піхля, Р. Шауніг та ін.), виходячи з пропозиції В. Гемекера застосовувати для аналізу творчості письменниці принцип метабіографії (термін Н.А. Рупке).

Використано відому тріаду засновника культурно-історичної школи І. Тена (раса – особливості австрійської нації, середовище – каринтійська провінція як полікультурний та багатомовний топос, момент – тогочасний рівень австрійської культури як продовження національних традицій Габсбурзької держави). Враховані основні принципи порівняльно-історичного методу, розроблені О. Веселовським, А. Волковим, Д. Дюришиним, Д. Наливайком та ін. Виявлено, що провінція постає не як контактено-генетичне, а як типологічне явище.

Із засад сучасної герменевтики та рецептивної поетики робота спирається на ідеї, запропоновані Р. Бартом, М. Гайдеггером, Р. Гром'яком, Г.-Г. Гадамером, У. Еко, В. Ізером, Р. Інгарденом, З. Лановик, О. Червінською, Ф. Шляєрмахером, Г.-Р. Яуссом, що дозволило наблизитися до рецепції та тлумачення бахманівської дихотомії австрійської провінції та метрополії.

У розділі 2 «Зображення австрійського духовного простору у прозі І. Бахман» заявлену тему розкрито крізь призму соціально-історичних змін в Австрії першої половини ХХ ст.

У підрозділі 2.1 «Рудименти “габсбурзького міфу” у повісті “Три дороги до озера”» на основі образної аналогії до роману австрійського письменника Й. Рота «Гробівець капуцинів» розкрито значення «габсбурзького міфу» для світосприйняття і творчості І. Бахман. Підкреслено, що авторка свідомо використовує у повісті три міфеми – ротівські антропоніми (Франц Євген Йозеф Тротта, Йозеф Бранко, Манес Райзігер), підкреслюючи зв'язок із традицією австрійської літератури. За Л. Цибенко, І. Бахман проектує топографію Й. Рота на свою батьківщину на основі спільного «мисленого ландшафту».

Наголошено на відкритому фіналі повісті, що вказує на інше функціонування «габсбурзького міфу». Письменниця протиставляє «габсбурзькому міфові» власну модель мислення «Дім Австрія», зорієнтовану в майбутнє, а не в минуле (Р. Піхль).

У підрозділі 2.2 «Форми конформізму з історичним минулим в оповіданні “Серед убивць та безумців”» підкреслено парадигматичне зображення функціонального поєднання між відмовою опрацьовувати історію та статусом жертви (К. Барч, Р. Піхль) в атмосфері латентного австрофашизму 1950–1960-х рр.

Різні форми пасивного прилаштування до суспільної моралі простежено через класифікацію – від прихованої агресії Гадерера, боязкої мови натяків Бертоні та цілковитої згоди Раніцького з переконаннями більшості, – і закінчуючи відвертим демонструванням відсутності сумління у Гуттера як втілення старшого покоління. Молода генерація австрійців виявляє свій конформізм на основі відмови від відкритого спротиву перекресленню історії: тет-а-тет з оповідачем (Фрідль), іронізуючи над портретами-кариатурами приятелів (Малер), через еміграцію до іншої держави та тісною дружбою з пристосуванцем Бертоні (Штекель), виступаючи тим самим сполучною «ланкою», яка збирає дану компанію за одним столом (Герц).

У підрозділі 2.3 «*Новела «Торгівля снами»: пошук власного «Я» в контексті конформістського соціуму»* проаналізовано пристосовництво до переконань більшості та тотальну апатію до істинних потреб власного «Я» у вигляді цілковитої відмови від власних бажань рядового службовця Відня. Наголошено на ролі вчення З. Фрейда при тлумаченні снів-бажань та поетиці снів у творчості І. Бахман (К. Штайнгофф). Продемонстровано переконаність авторки в абсурдності існування, позбавленого істинного розуміння потреб та прагнень особистості, яка задовольняється ілюзією стабільності після двох світових воєн.

У підрозділі 2.4 «*Вставна легенда «Тамниці принцеси Кагранської» з роману «Маліна» в аспекті духовного простору авторки»* наголошено на важливості цього тексту для розуміння творчості І. Бахман у цілому. Вставна легенда містить очевидні елементи фабули та композиції казки (зачин історії з вказівкою на час дії та з характеристикою головної героїні оповіді, персоносфера, розвиток дії) поряд з абсурдним у жанровому відношенні фіналом. М. Шмаус та Д. Мельник підкреслюють зв'язок легенди з поетикою ранніх романтиків. Простежено риси тотожності образу принцеси Кагранської та жіночого Я роману. Зосереджено увагу на різних конотаціях простору (безпечний і ворожий) та ролі природи (верболіз), особіно ріки Дунаю.

У відповідності до напрацювань С. Маценки підкреслюється роль музики у створенні казково-утопічної атмосфери тексту. З утопічним хронотопом у вставній легенді перегукується локус роману Унгаргасе, де живуть жіноче Я і Маліна, що поєднує риси гіпотетичного сімейного затишку та ідеалізованого образу держави, окреслюючи виміри духовного простору І. Бахман.

У розділі 3 «*Специфіка австрійської провінції: Каринтія versus Клагенфурт»* досліджено пограничний багатокультурний край Каринтію, що належить до одного з конститутивних елементів у житті та творчості І. Бахман і корелюється з позитивним образом колишньої Габсбурзької монархії.

У підрозділі 3.1 «*Каринтія як культурне пограниччя у життєписі та малій прозі І. Бахман»* простежено роль походження з прикордонних місцевостей, спільного як для П. Целана, так і для І. Бахман, оскільки вони обоє були носіями помежівних культур та відповідної свідомості. Цікава у цьому відношенні постать іншого австрійського письменника буковинського походження Г. Дроздовського. Наголошено на тому, що Каринтія та Буковина демонструють не лише географічну подібність, але й ціннісно-духовну близькість, що ґрунтується на можливості порозуміння між кількома етносами.

Культурне пограниччя Каринтії репрезентовано як симбіоз трьох складових (австрійського, слов'янського та італійського). На прикладі оповідання «Хрест Гондича» розглянуто словенський елемент каринтійської культури в розумінні І. Бахман, який постає єднальною ланкою між слов'янським та германським світом. Окреслено й італійську невід'ємну складову бахманівського культурного триплексу з відображенням концепту «італійського» на ідейно-тематичному рівні (епізодично в новелі «І я також в Аркадії жила», оповіданнях «Тридцятий рік» та «Синхронно»).

У підрозділі 3.2 «*Оповідання «Юність в австрійському місті»: амбівалентність клагенфуртської провінції»* насичений фоновий культурологічний матеріал тексту виступає документальним свідченням своєї епохи

з врахуванням часової та інтелектуальної переоцінки разом із дорослішанням авторки.

Своєрідний рейтинг вулиць Клагенфурта свідчить про рівень заможності мешканців у залежності від місця проживання. Відчутна критика стосовно тодішньої системи шкільної освіти, спрямованої на підпорядкування та знеособлення особистості учня. Негативний імідж міста доповнюється описом поступового усвідомлення дітьми війни непривабливих реалій життя. Риси позитивного образу австрійської провінції, насамперед, пов'язані із сім'єю авторки. Батько письменниці М. Бахман є прототипом батьківської фігури пана Матрая з повісті «Три дороги до озера», де його персонаж розкриває особливості ментальності австрійської провінції. Підкреслюється образ-символ трамвая, що виступає диференційною ознакою Клагенфурта. Акцентовано на амбівалентності як константній ознаці свідомості авторського Я, що зумовлює основну рису оповідання письменниці та образу Клагенфурта у цілому.

У підрозділі 3.3 «*“Galicien” I. Бахман – літературне реконструювання каринтійської провінції у романі “Книжка Франци”*» проаналізовано роль різних топосів у просторовій організації даного тексту. Застосовано різні інтерпретації топоніма *Galicien*: німецький варіант назви Галичини (*Galizien*), містечка-громади у Каринтії Галліцін (*Gallizien*), тотожність із північно-іспанським регіоном Галісія (*Galicien*) і подібність до історичного краю нинішнього Ізраїлю Галілея (*Galiläa*). Підкреслено, що фіктивному в тексті селу *Galicien* відповідає насправді існуючий локус долини річки Гайль, яка відіграє одну з найважливіших ролей у сприйнятті зображуваного топосу (орієнтир на шляху додому, символ єдності персонажів, уособлення минулого Каринтії). Образ брата-геолога Мартіна створено письменницею й на основі власного автобіографічного досвіду. Літературного опрацювання зазнають також стосунки авторки з британським солдатом Джеком Гамешем, у романі його пов'язують із лордом Персівалом Глайдом (Т. Гаврилів, Г. Гьоллер, С. Леннокс, Й. Шнайдер).

Простежено роль імен у родині протагоністки у контексті Габсбурзької держави. Бахманівську модель «Дім Австрія» розкрито й на прикладі батьківського обійстя, що можна вважати прикладом топофолії. Порівняно північно-африканську Ваді-Хальфу та австрійське *Galicien* як межові локуси, втрачені утопічні місця для Франци, підкреслено зв'язок між єгипетською пустелею та каринтійською провінцією.

У розділі 4 «*«Випадок» Відня: образ післявоєнної метрополії*» австрійська столиця зображена на основі персоносфери оповідання «Тридцятий рік», «Оглядини старого міста» і романів із циклу «Види смерті».

У підрозділі 4.1 «*«Місто без гарантій”: Відень в оповіданні “Тридцятий рік”*» зосереджено увагу на дискурсі міста у прозі І. Бахман, позаяк, за З. Вайгель, міста у творчості письменниці виступають «місцем впливу топографії пам'яті, де образи з несвідомого культури співвідносяться зі слідами спогадів суб'єкта». Амбівалентний образ австрійської столиці в оповіданні «Тридцятий рік» постає на основі особистісних вражень авторки та об'єктивних чинників післявоєнного світу. До Відня застосовано концепт «міського урочища» та підкреслено роль оточення у сприйнятті міста. І. Бахман використовує сітку як метафору пам'яті на початку та в

епізоді наприкінці оповідання (З. Вайгель та Б. Ягов). Запропоновано розглядати Відень як місто-палімпсест (А. Ассман), що демонструє топографічні та культурно-історичні особливості Австрії у цілому.

У *підрозділі 4.2. «Діалог історії та культури як засіб комунікації в оповіданні “Оглядини старого міста”»*, використовуючи термін «аутопейсис» (Н. Луман), ми звертаємо увагу на роль міжкультурної комунікації при описі Відня та туристичного номадизму на прикладі подружньої пари Маліна та американців-філістерів. Підкреслено роль сучасного суспільства споживання та мас-медій у сприйнятті культури та історії (Т. Гундорова, П. Нора). Наголошено на рецепції авторкою постаті цісаря Франца-Йозефа у дотуку до «габсбурзького міфу».

Підрозділ 4.3 «Особливості сприйняття австрійської столиці та провінції у циклі “Види смерті”» демонструє образ столиці по відношенню до провінції, ґрунтуючись на адаптації / підкоренні людиною великого міста.

У *пункті 4.3.1 «Книжка Франци»* простежено рецепцію австрійської метрополії Францою від класичного образу музичної столиці Європи до псевдосімейного затишку та концепту «видів смерті» у шлюбі з Йорданом.

Зосереджено увагу на Відні як опозиції до рідного для Франци та Мартіна села Galicien, що проявляється у намаганні вихідців із каринтійської провінції пристосуватися до столичного життя. Франца втілює жіночий негативний варіант адаптації до метрополії, а Мартін – чоловічий, у даному разі з відкритим фіналом. Образ Йордана символізує привілейований прошарок віденців.

У *пункті 4.3.2 «Реквієм за Фанні Гольдман»* Відень окреслено як простір чергового «виду смерті» Фанні Гольдман (Вішневські) внаслідок літературної експлуатації героїні письменником-початківцем Антоном Марекком. Підкреслено зміну ракурсу класичних взаємозв'язків між провінцією та метрополією, де остання втрачає свої агресивні риси, поступаючись тиску з боку провінціалів.

Підкреслено роль родини Фанні у створенні образу довоєнного Відня з квазіідеальним сімейним затишком напоказ. Істотна для розуміння післявоєнної австрійської столиці фігура містера Гаррі Гольдмана як образу віденця-репатріанта єврейського походження. Його шлюб із Фанні втілює неподоланність минулого, що, за І. Гайдельбергер-Леонард, пов'язано з травмою націонал-соціалізму. Прикладом взаємодії провінції та столиці, який показує зворотний рух із центру до периферії, виступає персонаж Марії Пілар, сестри Фанні.

Пункт 4.3.3 «Маліна» присвячено аналізу особистого досвіду І. Бахман як вихідця з провінції під час її входження у культурне життя післявоєнної метрополії, що знайшло своє відображення у «часопросторових» стосунках фігури жіночого Я з Віднем. Акцентовано увагу на фрагментарній історії дитинства оповідачки у провінції у межах хронотопу австрійської столиці середини ХХ ст.

Простежено мінливість ставлення до Відня жіночого Я на основі стосунків з Іваном, що створює емпатичний взаємозв'язок між оповідачкою та містом. Місто демонструє традиції та звичаї тодішнього столичного бомонду на прикладі подружніх пар Ванчурів, Мандлів, Альтенвілів. Останні уособлюють залишки старої доброї Австрії, що викликає іронію, яка переростає у сатиру з боку жіночого Я.

Висновки. Сучасна літературна наука активно включає до сфери свого зацікавлення аналіз дискурсу міста як літературознавчого поняття, відносин між

провінцією та метрополією, що сприймається на рівні бінарної опозиції центру та периферії. Столиця, як і периферія, вирізняється у літературознавстві неоднозначним стереотипним образом.

Австрійська регіональна література репрезентує генезу концепту «провінція» у дотику до розвитку держави у ХХ ст. Простежено поступальні зміни у рецепції й опрацюванні цього феномену від ідилічного занурення у «провінцкунст», через радикализовану і пропагандистську літературу «крові та землі» – до негативно клішованого простору жанру антирегіонального роману в 1960–80-х рр.

Минуле Австрії як спадкоємиці Дунайської монархії проявляється у повісті «Три дороги до озера» на рівні ролі антропонімів трьох ключових постатей роману «Гробівець капуцинів» Й. Рота та, подекуди, спогадів із ностальгійним відтінком. Письменниця протиставляє класичному «габсбурзькому міфу» власну модель мислення «Дім Австрія», яка містить елементи утопії як результат опрацювання історії.

На прикладі оповідання «Серед убивць та безумців» продемонстровано авторське ставлення до наслідків неподолання австрійцями свого минулого часів Третього рейху, яке проявляється у різних формах конформізму. Прихована агресія, тотальна згода з думкою інших, відверте демонстрування відсутності моралі доповнюються боязкими розмовами тет-а-тет, самоіронією або еміграцією персонажів оповідання.

Як одну з можливостей зрозуміти істинне Я авторка пропонує у вигляді символічного придбання бажання-сновидіння у новелі «Торгівля снами». Сон виступає безпосереднім медіумом-транслятором таємниць людської душі в індиферентному ставленні до себе, коли особистість підпорядковується волі більшості.

Вставна легенда «Таємниці принцеси Кагранської» із жанровими вкрапленнями казки пропонує читачам наблизитись до авторського розуміння найважливіших цінностей буття людини (свобода, гармонія з природою, мирне співіснування). Утопічні ідеї віднаходження власного Я осмислюються письменницею на основі духовного австрійського простору, що виходить за сучасні межі картографічної презентації Австрії як невеликої держави на мапі Європи.

Вирішальним фактором у розумінні австрійської дихотомії провінції та метрополії у прозі авторки є аналіз особливостей її рідного топосу Каринтія. Симбіоз трьох прикордонних культур, які узагальнюють германський, слов'янський та деякою мірою романський духовний простір, може бути ототожнений з концептом «австрійського». У проаналізованих текстах культурне пограниччя Каринтія виражається на рівні ментальної пам'яті у вигляді спогадів про ідеальний топос. І. Бахман реконструює даний простір через уведення у роман «Книжка Франци» фіктивного топоніма Galicien, який можна вважати метонімією ідеалізованого образу Каринтії. Водночас бахманівський Клагенфурт – це не зовсім метафора утопічної країни дитинства, але й не літературне реконструювання дитячих спогадів зі знаком мінус.

Авторське бачення Відня як післявоєнної австрійської метрополії проявляється з різних точок зору, у тому числі й у взаємовідносинах із периферією. В оповіданні «Тридцятий рік» чітко видно ізоморфність міста у плані його сприйняття протагоністом, а в «Оглядинах старого міста» продемонстровано спотворений імідж

Відня як туристичного атрактора на основі відстороненого погляду на нього самих мешканців столиці.

У романі «Книжка Франци» показано зв'язок між центром та периферією на прикладі стосунків вихідців з провінції Франци, Мартіна та віденця Йордана. Відповідно до задуму романного циклу-проекту «Види смерті» спостерігаємо негативний образ Відня, на відміну від позитивного образу клагенфуртської провінції, де столиця постає місцем відчуження, удаваного сімейного щастя та початком хвороби, що призводить до смерті героїні.

У «Реквіємі за Фанні Гольдман» змінюється ракурс – провінція подається вже з погляду метрополії, втілюючи стереотипний образ відсталості окраїни та духовної вузькості її жителів, на противагу вишуканій, але неоднозначній столиці. Відень розглядається і як місто безтурботності, шанованого товариства, виступаючи простором від необмежених можливостей (чоловічі образи) до втрати свого Я (жіночі персонажі).

Істотним для усвідомлення образу Відня видається й роман «Маліна». Австрійська столиця проаналізована на основі топографічних, автобіографічних, культурно-історичних маркерів у дотику до місць пам'яті І. Бахман. Для нас «Маліна» – це насамперед віденський роман спогадів вихідця з провінції на основі його комунікації з містом.

Отже, австрійський духовний простір виступає визначальною складовою у прозі авторки, проявляючись передусім у зображенні стосунків у суспільстві на рівні метрополії та провінції. Відтворення мозаїки людських доль репрезентує Відень від «міста без гарантій» до локусу «арени вбивств». Водночас австрійська провінція містить внутрішню дихотомію – культурного пограниччя Каринтії з ностальгійно-ідеалізованим образом у дотику до авторської моделі «Дім Австрія» та амбівалентного ставлення до тогочасного Клагенфурта як типового провінційного міста.

Основний зміст дисертації викладено у публікаціях:

1. Ісапчук Ю.В. Образ провінційного міста у прозі австрійської письменниці Інгеборг Бахман / Юлія Ісапчук // Питання літературознавства : науковий збірник / гол. ред. Червінська О.В. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2010. – Вип. 81. – С. 129–135 (0,33 друк. арк.).
2. Ісапчук Ю.В. Рудименти «Габсбурзького міфу» в повісті І. Бахман «Три дороги до озера» / Юлія Ісапчук // Питання літературознавства : науковий збірник / гол. ред. Червінська О.В. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2011. – Вип. 83. – С. 215–225 (0,5 друк. арк.).
3. Ісапчук Ю.В. Форми конформізму з історичним минулим в оповіданні І. Бахман «Серед убивць та безумців» / Юлія Ісапчук // Наукові праці : науково-методичний журнал. Філологія. Літературознавство. – Миколаїв : ЧДУ ім. Петра Могили, 2012. – Т. 192. – Вип. 180. – С. 56–59 (0,36 друк. арк.).
4. Ісапчук Ю.В. Діалог історії та культури як засіб комунікації в оповіданні І. Бахман «Оглядини старого міста» / Юлія Ісапчук // Актуальні проблеми слов'янської філології. Серія : лінгвістика і літературознавство : міжвуз. зб.

наук. ст. / гол. ред. В.А. Зарва. – Бердянськ : БДПУ, 2012. – Вип. XXV. – С. 119–127 (0,45 друк. арк.).

5. Ісапчук Ю.В. «Торгівля снами» І. Бахман: пошук власного «Я» у контексті конформістського соціуму / Юлія Ісапчук // Питання літературознавства : науковий збірник / гол. ред. Червінська О.В. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2012. – Вип. 86. – С. 71–78 (0,38 друк. арк.).
6. Ісапчук Ю.В. Каринтія як культурне пограниччя у житті та малій прозі І. Бахман / Юлія Ісапчук // Вісник Львівського університету. Серія філологічна. – Львів : Львівський нац. університет, 2014. – Вип. 60. – Ч. 1. – С. 175–183 (0,5 друк. арк.).
7. Ісапчук Ю.В. Інгеборг Бахман та слов'янський світ: точки перетину / дотику / Юлія Ісапчук // Науковий вісник : зб. наук. праць / наук. ред. Бунчук Б.І. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2015. – Вип. 752 : Слов'янська філологія. – С. 36–42 (0,65 друк. арк.).

В іноземних виданнях:

8. Isaptschuk Julia. Die österreichische Grundlage des kulturellen Grenzlandes Kärntens in der kleinen Prosa Ingeborg Bachmanns / Julia Isaptschuk // European Applied Sciences. – Stuttgart : ORT Publishing, 2013. – № 5. – Vol. 2. – P. 88–90 (0,3 друк. арк.).
9. Isapciuk Iulia. Constructul literar al provinciei austriece: scriitoarea Ingeborg Bachmann și orașul Klagenfurt / Iulia Isapciuk // Glasul Bucovinei. – București, 2014. – № 1-2. – Anul. XXI. – Nr. 81-82. – S. 102–111 (0,56 друк. арк.).
10. Ісапчук Ю.В. «Город без гарантий»: Вена в рассказе «Тридцатый год» Ингеборг Бахман / Юлия Исапчук // Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis / pod red. M. Roszczyńska. – Kraków : Wydawnictwo Naukowe UP, 2014. – Folia 169. Studia Poetica. – Vol. 2. – S. 158–168 (0,66 друк. арк.).

Додаткові публікації:

1. Ісапчук Ю.В. Історико-культурні артефакти Відня у малій прозі І. Бахман / Юлія Ісапчук // Соціум. Наука. Культура : матеріали восьмої Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (24–26 січня 2012 року). – К., 2012. – Ч. 5. – С. 53–55 (0,11 друк. арк.).
2. Ісапчук Ю.В. Амбівалентність австрійської провінції: оповідання Інгеборг Бахман «Юність в австрійському місті» / Юлія Ісапчук // Імператив provincia : [колективна монографія] / упорядк. О. Червінської. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2014. – С. 117–135 (1,05 друк. арк.).
3. Ісапчук Ю.В. Galizien І. Бахман – літературне реконструювання клагенфуртської провінції в романі «Книжка Франци» // Біографія як текст : матеріали XI Міжнародної поетикологічної конференції (16–17 жовтня 2014 р.). – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2014. – С. 55–56 (0,1 друк. арк.).
4. Ісапчук Ю.В. Роль антропонімів у поезії простору І. Бахман (незавершений роман «Книжка Франци») // Рівень ефективності та необхідність впливу філологічних наук на розвиток мови та літератури : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (15–16 травня 2015 р.). – Львів : ГО «Наукова філологічна організація «ЛОГОС», 2015. – С. 17–20 (0,15 друк. арк.).

5. Ісапчук Ю.В. Генеза концепту «провінція» у німецькомовному літературознавстві // Історіографія науки про літературу : матеріали XII Міжнародної літературознавчої конференції (до 70-річчя кафедри зарубіжної літератури та теорії літератури Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича), 25 вересня 2015 р. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2015. – С. 43–44 (0,1 друк. арк.).

АНОТАЦІЯ

Ісапчук Ю.В. Дихотомія провінції та метрополії у прозі Інгеборг Бахман. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.01.04 – література зарубіжних країн. – Чорноморський державний університет імені Петра Могили, Миколаїв, 2016.

У дисертації здійснено розгорнутий аналіз прозових текстів видатної австрійської письменниці Інгеборг Бахман (1926–1973). Увагу зосереджено на часопросторовому зрізі творчості авторки з акцентуванням культурно-історичних умов формування австрійської державності у середині ХХ ст. Досліджено збірки «Тридцятий рік», «Синхронно», три романи із циклу «Види смерті» («Реквієм за Фанні Гольдман», «Книжка Франци», «Маліна»), оповідання «Хрест Гондича» та «Оглядини старого міста». Уперше у контексті проблематики вітчизняного літературознавства розглянуто прозові твори І. Бахман крізь призму осмислення дискурсу міста, зокрема Відня та Клагенфурта. У дихотомічному аспекті проаналізовані відносини між топосами всередині країни (провінція – метрополія) та конкретними локусами (культурне пограниччя Каринтія – місто Клагенфурт). Окреслено типологічні риси бінарної опозиції центру та периферії у контексті специфіки австрійської регіональної літератури ХХ ст.

Ключові слова: І. Бахман, простір, провінція, метрополія, культурне пограниччя, місто, Відень, Клагенфурт.

АННОТАЦИЯ

Исапчук Ю.В. Дихотомия провинции и метрополии в прозе Ингеборг Бахман. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук по специальности 10.01.04 – литература зарубежных стран. – Черноморский государственный университет имени Петра Могилы, Николаев, 2016.

В диссертации осуществлен развернутый анализ прозаических текстов выдающейся австрийской писательницы Ингеборг Бахман (1926–1973). Внимание сосредоточено на пространственно-временном срезе творчества автора с акцентированием культурно-исторических условий формирования австрийской государственности в середине ХХ в. Исследованы сборники «Тридцатый год», «Синхронно», три романа из цикла «Разновидности смерти» («Реквием по Фанни Гольдман», «Книга Францы», «Малина»), рассказы «Крест Хондича» и «Экскурсия по старому городу». Впервые в контексте проблематики отечественного литературоведения прозаические произведения И. Бахман рассмотрены сквозь призму осмысления дискурса города, в частности Вены и Клагенфурта. В

дихотомическом аспекте проанализированы отношения между топосами внутри страны (провинция – метрополия) и конкретными локусами (культурное пограничье Каринтия – город Клагенфурт). Определены типологические черты бинарной оппозиции центра и периферии в контексте специфики австрийской региональной литературы XX в.

Ключевые слова: И. Бахман, пространство, провинция, метрополия, культурное пограничье, город, Вена, Клагенфурт.

SUMMARY

Isapchuk J.V. Dichotomy of the Province and Metropolis in the Prose of Ingeborg Bachmann. – Manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Philology. Specialty 10.01.04 – Literature of Foreign Countries. – Petro Mohyla Black Sea State University, Mykolaiv, 2016.

The research develops the analysis of the prose of the outstanding Austrian writer Ingeborg Bachmann (1926–1973). The attention is being paid to the time-space problems of the author's creative work with a focus on the cultural and historical conditions of the Austrian State's formation after the Second World War. The study examines the collections «The Thirtieth Year» (1961), «Simultan» (1972), three novels from the cycle «Death Styles» («Requiem for Fanny Goldmann», «The Book of Franza», «Malina»), also stories «The Cross of Honditsch» (1943/1944) and «Seeing the Sights of an Old City» (1971) in the aspect of understanding the urban discourse, particularly of Vienna and Klagenfurt. The connections between the toposes within the country (province – metropolis) and between the specific loci (cultural borderland Carinthia – the town of Klagenfurt) are analysed in the dichotomous model.

The opposition «centre and periphery» is represented in the theoretical and methodological aspects, the province is considered as a social and cultural phenomenon in the context of the similar notions (provincialism, provinciality, marginality). The attention is also focused on the discussion on the city / town in the modern literary criticism. The genesis of the phenomenon «province» is depicted through the peculiarities of the Austrian regional literature of the 20th century.

The Austrian spiritual space in writer's prose is shown as a complex of complicated and interrelated concepts: the «Habsburg myth», Austrofascism, the unsolved historical past, the conformists' and consumers' society (stories «Three Paths to the Lake», «Among Murderers and Mads», short-story «A Business with Dreams»). The utopian tendency of the author's inset legend «The Mysteries of the Princess of Kagran» from the novel «Malina» is regarded as an alternative to contemporaneity of I. Bachmann.

The Austrian province is analysed on the example of the multicultural borderland Carinthia, which belongs to one of the constitutive elements in writer's life and work and is correlated with the image of the former Habsburg Monarchy as a symbol of the peaceful coexistence of many nations. The attention is drawn to the fictional toponym Galicien that causes by its name a lot of associations and is considered as an utopian space with the nostalgic tinge.

Vienna by I. Bachmann is examined with the usage of cultural memory and memory space theory. Autobiographical elements, presented in author's prose, highlight the controversial image of this metropolis in the middle of the 20th century. The post-war

atmosphere of Vienna explains more exactly the clichéd representation of the cultural metropolis. At the same time the periphery embodies the opposite stereotypical views towards the center from the idyllic childhood topos to the spiritual boondocks.

Thus, the Austrian spiritual space is regarded as a key component in the prose of I. Bachmann, appearing primarily in the depiction of relations in the society in the metropolis and province. The portraying of human fates mosaic shows Vienna within the range of images from the «city without warranty» to «the killing arena». The abstraction from the complicated contemporaneity takes place in form of imagined escape to the utopian space, represented by the Austrian province Carinthia. But this topos is also characterized through the immanent dichotomy – the locus of cultural borderland with nostalgic idealized image in the context of the author's model the «House of Austria» and the ambivalent attitude to the Klagenfurt of that time as a typical provincial town. The contradictory image of Klagenfurt, opposing to the idealized image of Carinthia, form the generalized image of the Austrian province.

Key words: I. Bachmann, space, province, metropolis, cultural borderland, city, Vienna, Klagenfurt.